

загладити свою минулу провину» [9, с. 78]) не зміг ані отримати бажаного, ані хоча б допомогти знедоленим братам: всі без винятку поіменовані у списку були або страчені, або померли в заслання.

Необхідність мати у війні з нацистською Німеччиною союзників з числа західних держав, громадська думка яких традиційно була заснована на християнських цінностях, спонукала Й. Сталіна цивілізувати політичний вигляд СРСР дозволом хоча б обмежених рамках релігійного життя ключової християнської конфесії. Для радянської влади найважливішим було зробити Патріархат слухняною частиною власного тоталітарного режиму, щоб завдяки його іміджу та авторитету досягти власних цілей. Повністю цього досягти не вдалось, хоча церковна ієрархія змушена була йти на компроміси, болючі для православної свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беглов А.Л., Васильева О.Ю., Журавский А.В. и др. Русская Православная Церковь XX век. Москва: Издательство Сретенского монастыря, 2008. 800 с.
2. Записка Карпова о приеме Сталиным иерархов Русской Православной Церкви. *Православие и мир*. URL: <https://www.pravmir.ru/zapiska-karпова-o-prieme-stalinym-ierarhov-russkoj-pravoslavnoj-cerkvi/> (дата звернення: 19.03.2021).
3. Кашеваров А. Н. Частичное возрождение и особенности церковной печати в 1940-е годы. *Христианское чтение*. 2016, № 4. С. 191–204.
4. Краснов П. П. Трансатлантическая дипломатия папы Пия XII и Ф. Рузвельта в период Второй мировой войны. *Вестник ОГУ*. 2010, № 5 (111). С. 4–11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transatlanticheskaya-diplomatiya-papy-piya-xii-i-f-ruzvelta-v-period-vtoroy-mirovoy-voyny/viewer> (дата звернення: 19.03.2021).
5. Митрофанов Г., протоиерей. Советская власть в собственных интересах помогла Церкви выжить. *Коммерсантъ: последние новости России и мира*. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/1659963> (дата звернення: 19.03.2021)
6. Одинцов М.И. Русская Православная Церковь накануне и в эпоху сталинского социализма 1917 – 1953 гг. Москва: РОССПЭН, 2014. 423 с.
7. Послание к солдатам румынской армии митрополита Сергия Страгородского. *Помни войну*. URL: <http://www.pomnivoynu.ru/home/calendar/11/22/5094/> (дата звернення: 19.03.2021).
8. Пospelовский Д.В. Русская православная церковь в XX веке. Москва: Республика, 1995. 494 с.
9. Русская Православная Церковь в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. Сборник документов / сост.: Васильева О. Ю. , Кудрявцев И. И. , Лыкова Л. А. Москва: Издательство Крутицкого подворья, 2009. 765 с.
10. «Русская Православная Церковь стала на правильный путь». Докладные записки председателя Совета по делам Русской православной церкви при СНК СССР Г. Г. Карпова И. В. Сталину. Исторический архив. 1994. № 3. С. 139–148.
11. Русская Православная Церковь XX век 19 сентября. *Православие.Ru*. URL: <https://pravoslavie.ru/5583.html> (дата звернення: 19.03.2021).
12. Савченко Н., иерей. Внешнеполитический контекст Архиерейского собора 1943 года. *Белое Дело*. URL: <http://beloedelo.com/researches/article/?161> (дата звернення: 19.03.2021).
13. Сообщение. *Правда*. 1943, 5 сентября. URL: <https://rg.ru/2018/09/03/rodina-religia.html> (дата звернення: 19.03.2021).
14. Судоплатов П.А. «Остаюсь единственным живым свидетелем...». *Молодая гвардия*. 1995, №5.
15. Фирсов С. Л. Сталинский конкордат. *Независимая газета*. URL: https://www.ng.ru/ng_religii/2003-09-03/6_konkordat.html (дата звернення: 19.03.2021)
16. Шкаровский М. В. Русская Православная Церковь при Сталине и Хрущеве. Государственно-церковные отношения в СССР в 1939–1964 годах. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Istorija_Tserkvi/russkaja-pravoslavnaja-tserkov-pri-staline-i-hrushheve-gosudarstvenno-tserkovnye-otnoshenija-v-sssr-v-1939-1964-godah/ (дата звернення: 19.03.2021).
17. Якунин В.Н. Внешние связи Московской Патриархии и расширение ее юрисдикции в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. Самара, 2002. 200 с.
18. Dunn D. J. Caught between Roosevelt and Stalin. America's ambassadors to Moscow. University Press of Kentucky, 1998. 368 p.
19. Harriman W. A., Abel E. Special envoy to Churchill and Stalin 1941-1946. Random House Inc, 1975. 595 p.
20. Harvalíková V. Role the Russian Orthodox Church during the 2nd World War : Bakalářská práce. Praha, 2009. 59 p.
21. Miner S.M. Stalin's Holy War: Religion, Nationalism, and Alliance Politics, 1941-1945. The University of North Carolina Press, 2003. 448 p.
22. Taylor M. C. Wartime correspondence between president Roosevelt and pope Pius XII. New York: The Macmillan Company, 1947. 127 p.

УДК 75.03«18»

Загребельна В., Коротич К.,
студентки КЗ СОР «Лебединський
педагогічний фаховий коледж імені А.С.Макаренка»
м. Лебедин, Україна

БРАТИ ФРОЛОВИ – СУПЕРЕЧЛИВІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ ЛЕБЕДИНЩИНИ

Стаття присвячена дослідженню братів Андрія та Харитона Фролових жителів м. Лебедина, які в радянські часи були представлені як справжні бійці за революцію.

Ключові слова: *громадянська війна, радянська влада, Андрій та Харитон Фролови, революція, Меницький, партизани.*

The frolov brothers are contradictory figures in the history of the lebedin region.

The article is devoted to the study of brothers Andriy and Khariton Frolov, residents of Lebedyn, who in Soviet times were presented as real fighters for the revolution.

Key words: civil war, Soviet power, Andriy and Khariton Frolov, revolution, Menitsky, partisans.

Протягом двох останніх років в місті Лебедин серед краєзнавців виникла дискусія щодо двох учасників визвольних змагань у нашому місті - братів Андрія та Харитона Фролових. Тривалий час в суспільстві панувала офіційна радянська версія біографії братів Фролових, проте знайдені архівні документи проливають світло на ці суперечливі постаті і виставляють їхню діяльність зовсім в іншому світлі. І раніше краєзнавці міста до братів Фролових відносились неоднозначно. За думкою одних – вони видатні діячі періоду Громадянської війни і становлення радянської влади на території міста, на думку інших - це чекісти, червоні партизани і фактично ті самі бандити, яких Радянська влада використовувала для боротьби з селянськими повстанцями. Дискусії в місті призвели до нових архівних пошуків які дали несподіваний результат. Були знайдені архівні документи, які проливали світло на діяльність Харитона і Андрія Фролових, але дійсність виявилася зовсім іншою.

Зазначені факти, спогади сучасників, нові архівні документи сколихнули громадськість міста. В травні 2014 року за вимогою групи депутатів міська Рада приймає рішення демонтувати пам'ятник Х.М. Фролову на розі вулиць Леніна і Гудимівської і перенести його у сквер Радянської армії до місця поховання партизан. Зазначена тема дослідження надзвичайно зацікавила нас. Тому ми звернулися до Державного Архіву Харківської області в якому нам вдалося знайти документи, які в повній мірі давали можливість оцінити діяльність Харитона та Андрія Фролових. В роки боротьби за незалежність України, що відбувалася в 1917 – 1920 роках, двоюрідні брати Фролови – Андрій та Харитон брали в ній безпосередню участь. Вони були активними борцями за встановлення радянської влади в нашому краї.

Чимало уваги приділено в офіційній біографії Харитона Фролова періоду Громадянської війни: героїчна боротьба на фронтах, боротьба з бандитами в Лебединському повіті, захист Радянської влади, створення перших колгоспів і комун. За офіційною версією Харитон представлений тут як справжній герой: водить в атаку свій ескадрон, керує новоствореними сільськими радами і при цьому гарний батько і чоловік. Проте «героїзм» і «мужність» він виявляв зазвичай не на фронті, а під час каральних акцій проти своїх земляків, які намагались рятувати своє майно від непроханих гостей.

Так, за виявлену «мужність» і нещадність до ворогів радвлади при розгромі селянського повстання під Чупахівкою 28 квітня 1921 року, загін Харитона Фролова одержав «Подяку від командувача Червоних військ Радянської України», а сам командир, він же й «вождь Лебединського комнезаму», за «видатні заслуги в боях проти ворогів радвлади» був нагороджений орденом Червоного Прапора (РСФРР) та Почесною революційною вогнепальною зброєю – револьвером, на руків'ї якого кріпився орден Червоного Прапора.

Не кращим був і Андрій. У січні 1920 р. він був призначений Лебединським повіт-військкомом, але незабаром через брак освіти був усунений із цієї посади. На знак протесту проти «кар'єристів» у лютому того ж року Андрій Фролов підняв заколот, оголосивши Лебединський повіт «автономною республікою». Пізніше сам Андрій Фролов розповідав, що «Лебединську республіку» створили за прикладом с. Печини на Тростянецьчині. Проте він швидко зрозумів свою помилку і зумів порозумітися з радвладою. Цікаво, що Андрія навіть не заарештували. Мабуть, був він для більшовиків досить корисним у боротьбі проти власного народу.

У доповіді начальника губернської надзвичайної комісії І.А. Меницького «Фроловська авантюра» ми можемо отримати достовірну інформацію про спробу створення «Лебединської республіки». Там зазначено, що повіт-військком Фролов фактично хотів захопити владу. В документі написано тільки прізвище і не відомо хто ж саме з братів вказаний в доповіді. В ній Фролов зображується, як жорстокий бандит, який хотів захопити владу в Лебедині. Особливе місце займає записка губвоенкому товаришу Караваю про необхідність арешту Фролова, проте Фролови були настільки популярні в місті, що губернське управління надзвичайної комісії не могло його заарештувати. Для цього розроблявся спеціальний план, щоб виманити Фролова до Харкова.

Сучасники згадували, що іноді при розкуркуленні фроловці на чолі зі своїм орденоносцем обливали селян крижаною водою і залишали на морозі зв'язаними. Самі ж у цей час пиячили. Не одну сотню сімей, так званих куркулів – ворогів радянської влади, серед яких часто траплялися і вдови з малими дітками, спровадив Харитон Фролов на станцію «Рябушки» для відправки на північні російські лісопосади. При цьому він їх нещадно грабував. Траплялися навіть випадки, коли «прийомщики» - росіяни з Півночі наказували йому повернути тим, хто потрапив до червоного ясиру, кожухи та валянки, щоб не довести на каторгу лише замерзлі трупи.

Брак елементарної освіти завадив Харитону Фролову уже в часи колгоспно-радянські займати солідні посади. Як відомо, на початку січня 1934-го орденоносець Харитон Фролов лише завідував Будинком інвалідів у селі Бобровому, що тепер відноситься до Кам'янської сільради. Та вже в листопаді того ж року його призначають головою райкому ОСОБІАХІМ, адже посада ця була більше декларативною і великої грамоти від нього не вимагала. У Лебедині він став проживати за адресою: вул. Гудимівська, 7, у будівлі колишнього

торговця «середньої руки». На тому обійсті знаходилася і конюшня, в якій «поселилася» його кобила Аза. На тій кобилі орденоносець Харитон Фролов відкривав ходу радянських святкових демонстрацій.

У 1938 році Харитон був заарештований і ув'язнений у Харкові. Нам вдалося розшукати його кримінальну справу, яка проливає світло на особу Харитона Мусійовича Фролова. Зі справи походить, що його обвинувачували у контрреволюційній діяльності, участі у антирадянській організації під керівництвом І. П. Лапіна. Справу Фролова вів сержант держбезпеки Ільїнський, який славився своєю жорстокістю. Проте, жодного обвинувачення Харитон Фролов не визнав. Нічого не дали слідчим численні допити його друзів та знайомих. На очній ставці Лапіна з Фроловим було з'ясовано, що Харитона Мусійовича обмовили. За браком доказів, після 9-місячного ув'язнення з Фролова були зняті всі обвинувачення та повернені нагороди.

Отже, ми можемо зробити висновок про обох братів Фролових. З дозволу Радянської влади вони фактично вчиняли в Лебединському повіті справжній безлад, прикриваючись революційними гаслами. З доповідної записки За словами І.М. Меницького який приїздив до Лебедин у 1920 році члени загону Фролова живуть в місті як шляхтичі 18 ст. у найкращих будинках з прислугою. Проте часи Громадянської війни минули. Новій владі такі «герої» вже були непотрібні. Після того як вони виконали свою місію їх було усунено від усіх посад. Остаточо спитий Харитон помер у 1940 році.

Доля Андрія в мирний час теж не склалася. Проте, проявити свої «таланти» він зумів ще в роки Другої світової війни, коли за своєю власною ініціативою, організував партизанський загін ім. С. М. Кірова з мешканців с. Семенівки та навколишніх хуторів. Помер він у 60 – ті роки. Фінал їхнього життя був схожим. Хоч Андрій і прожив більше Харитона та закінчили вони однаково - параліч серця після великого перепою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гісем О.В., Мартинюк О.О. Історія України: Довідник. Харків: Вид-во «Ранок», 2009. 480 с.: іл.
2. Голод Ю.В. Думи про двох братів Фролових (2 частини). Лебедин. 2012.
3. Грицак Я. Й. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. Київ: Генеза, 2000. 360 с.
4. Доповідь начальника надзвичайної комісії України І.А. Маницького «Фроловська авантюра». ДАХО. ФР 203. Оп.1. Спр. 91.
5. Дудченко В.В. Бальзам Лебединських лісів. Лебедин. 1994. 76 с.
6. Зайцев Ю. Історія України. Львів: Світ, 1996. 488 с.
7. Історія міст і сіл Української СРСР. Київ. 1977.
8. Олефіренко Г. І. Думи про двох братів Лихинівки. м. Лебедин. 2015 р. 113 с.
9. Слідча справа Фролова Х.М. ДАХО. ФР6452. Оп.4. Спр. 1087.
10. Ткаченко Б.І. Під чорним тавром. Документи, факти, спогади. Лебедин. «Білий лебідь», 1992. 465 с.

902(477.5

Венгеровський Сергій,

викладач,

КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

НОВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДЕЯКІ СКІФСЬКІ ПАМ'ЯТКИ ЛЕБЕДИНЩИНИ

У дійсний час відомо, що на території Лебединського району Сумської області розташована значна кількість археологічних пам'яток скіфської епохи. Однак на жаль тільки невелика частина з них відома дослідникам. В останній час нами було локалізовано скіфське городище біля с. Малий Вистроп, яке було відомо ще з початку ХХ ст. Також біля с. Московський Бобрик з'ясовано місцезнаходження ще одного городища скіфського часу, однак через сільськогосподарську діяльність в 60-х роках його вали були знівельовані.

Отже, із зазначеного вище ми можемо зробити висновок про наявність великої кількості пам'яток археології на Лебединщині, які потребують фіксації та охорони держави.

Ключові слова: Лебединщина, скіфський час, пам'ятки археології, городище

Sergey Vengerovsky. New information about some Scythian monuments of Lebedyn region

Summary: It is currently known that a significant number of archeological monuments of the Scythian era are located in the Lebedyn district of Sumy region. However, unfortunately only a small part of them is known to researchers. Recently, we have located a Scythian settlement near the village of Maly Vistrop, which has been known since the early twentieth century. Also near the village. The location of another Scythian settlement in Moscow was discovered, but thanks to agricultural activities in the 1960s, its ramparts were leveled.

Thus, from the above we can conclude that there are a large number of archeological monuments in the Lebedyn region, which need to be fixed and protected by the state.

Key words: Lebedynshchyna, Scythian time, archeological monuments, ancient settlement

Історична наука цікавила автора цих рядків давно. В далекому 1986 році я став студентом історичного факультету Харківського університету імені М. Горького (нині Харківський Національний Університет ім. В.Н. Каразіна). Під час розподілу студентів першого курсу я обрав кафедру історіографії, джерелознавства та археології. Моїм науковим керівником став Борис Андрійович Шрамко. Ця зустріч визначила все мое